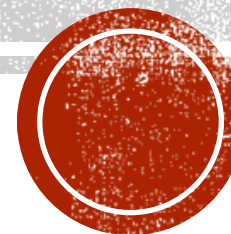

OSOBNOST PACHATELE

PACHATEL

- Pod pojmem „Pachatel“ v kriminologii rozumíme NEJEN osobu, která se dopustila trestného činu.
- Pojem „Pachatel“ může v kriminologii označovat také osobu, která není ze strany orgánů činných v trestním řízení stíhána.
- Kriminologie se zabývá také osobami trestně neodpovědnými (kupříkladu osobami nepříčetnými a dětmi).
- Kriminologie se zabývá také potenciálními pachateli trestných činů a osobami, které vykazují tzv. sociálně – patologické jevy.

OSOBNOST PACHATELE

- Pod pojmem „**Osobnost pachatele**“ rozumíme hypotetický konstrukt vyjadřující vnitřní dynamickou organizaci lidské psychiky, která determinuje její vnější projevy. Osobnost pachatele je brána individuálně, a to i ve srovnání s jinými osobnostmi. Určení osobnosti pachatele je nutné pro pochopení a vysvětlení jeho jednání, pro prevenci takového jednání apod.
- Zkoumáním osobnosti pachatele se zabývá kriminologický výzkum.
- Navzdory možným shodným znakům je osobnost každého pachatele jedinečná.
- Osobností pachatele se zabývá také forenzní psychologie.

KRIMINOLOGIE X FORENZNÍ PSYCHOLOGIE

- Kriminologie vychází z psychických definic osobnosti pachatele.
- Osobnost pachatele je chápána jako organizovaný, dynamický a jedinečný celek psychofyzických dispozic, který se navenek projevuje určitým chováním.
- Forezní psychologie věnuje pozornost zejména následujícím charakteristikám osobnosti pachatele:
  - 1) Nezdrženlivost v jednání,
  - 2) nedostatečné vnitřní zábrany,
  - 3) kognitivní distorze.

KRIMINOLOGICKÝ VÝZKUM OSOBNOSTI PACHATELE

- Kriminologický výzkum osobnosti pachatele zkoumá zejména:
  - 1) Motivaci jednání pachatele,
  - 2) jeho osobní, rodinnou a kriminální anamnézu,
  - 3) průběh a vývojové problémy jeho socializace,
  - 4) úroveň jeho adaptace na okolní sociální prostředí,
  - 5) uplatňovaný životní styl,
  - 6) vliv potenciálního i již absolvovaného trestu na jeho budoucnost,
  - 7) predikci jeho dalšího chování a odhadu případné recidivy jeho kriminálního jednání.

TYPOLOGIE PACHATELE

- Typologie pachatele je metoda, která se snaží o zobecnění poznatků o osobnostech pachatelů a rozčlenění pachatelů trestných činů do kategorií.
- Typ pachatele charakterizuje určitý komplex vlastností, rysů či jiných znaků osobnosti, které jsou společné většímu počtu osob a lze díky nim vytvořit dílčí skupinu v rámci konkrétní kategorie (i když „čisté“ typy neexistují).
- Osobnost pachatele nemá neměnnou strukturu, hodnotí se i adaptace na vnější prostředí.
- Členění typologií podle vlivů na utváření osobnosti pachatele:
  - 1) Biologické dispozice,
  - 2) psychické dispozice,
  - 3) vliv sociálního prostředí.

TYPOLOGIE PACHATELE PODLE BIOLOGICKÉ DISPOZICE

- Dříve užívaná teorie rozlišující pachatele na základě vnějších biologických odlišností. Poté se zkoumal vztah abnormálních nálezů nebo poruch s jednáním.
- Lombrosova teorie o rozeném zločince = podle biologických znaků rozlišovala i mezi jednotlivými typy zločinců (např. vrahy a zloději).
- Koncepte oligofrenního pachatele, neboli koncepte psychopatické osobnosti. Psychopatická osobnost bývá definována jako disharmonická osobnost s abnormálními rysy, jejíž některé projevy mohou vést až ke kriminálnímu jednání. Patří sem např. paranoidní porucha, schizoidní porucha, disociální porucha, emočně nestabilní porucha aj.

TYOLOGIE PACHATELE PODLE PSYCHICKÉ DISPOZICE

- Psychická dispozice pachatele je určována na základě poznatků získaných v klinické i obecné psychologii.
- Struktura osobnosti pachatele je určena:
  - 1) Schopnostmi (zejména inteligencí),
  - 2) charakterem,
  - 3) temperamentem,
  - 4) volnými vlastnostmi,
  - 5) motivací,
  - 6) postojem, atd...

TYOLOGIE PACHATELE – VLIV SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ

- Tato typologie pachatele zohledňuje zejména sociálního prostředí pachatele a jeho sociální učení, hodnotové orientace pachatele a jeho sociální začlenění.
- Jádrem této typologie je myšlenka, že ne každý zločinec by se stal zločincem v každé době a za každých okolností.
- Franz von Liszt rozděloval pachatele trestných činů do tří skupin: příležitostné, zločince ze zvyku schopné nápravy, a nepolepšitelné zločince. Dělení spojoval se třemi individuálně preventivními funkcemi trestání (odstrašení, náprava, zneškodnění).

PROGNÓZA BUDOUCÍHO CHOVÁNÍ PACHATELE

- Ke stanovení prognózy budoucího chování pachatele využívá kriminologie následující metody:
  - 1) Statistická metoda – užití predikčních tabulek,
  - 2) klinická metoda – se užívá zejména při ukládání trestu, prostřednictvím znaleckých posudků,
  - 3) intuitivní metoda – opětovně užíváno při stanovování trestu pachateli, jedná se o individuální odhad odborníka (zejména soudce).

TYPY ODSOUZENÝCH - VÝZKUM

- V 70. a 80. letech minulého století proběhl na území České republiky výzkum, který se zabýval osobností pachatele při zohlednění následujících faktorů:
  - 1) Emoční ladění,
  - 2) úroveň strukturace vnitřních regulativů chování,
  - 3) sociální reaktivita,
  - 4) asertivnost, prosazování se.
- Na základě tohoto výzkumu bylo shledáno 8 typů odsouzených pachatelů trestných činů.

TYPY ODSOUZENÝCH

- Socializovaný odsouzený – vyznačuje se dobře zformovaným systémem vnitřních regulativů chování (ve smyslu svědomí), má nízký sklon k agresivním reakcím, je emočně stabilní.
- Agresivní psychopat (nesocializovaný agresor) – u těchto pachatelů je trestná činnost zakotvena spíše v osobnostních než v situačních faktorech, typický je nedostatečně zformovaný systém vnitřních regulativů chování, egocentričnost a nebržděná agrese.
- Konformní mormon – vykazuje konformnost, těžkopádnost až tupost a submisivitu. Trestná činnost je u tohoto typu pachatelů snáze odhalitelná, bývají nejslabším článkem.
- Nezdrženlivý, nezvladatelně puzený – pro tento typ pachatele je typická dynamičnost, touha po vzrušení, uspokojení, fascinace okamžikem, slabá kontrola realitou; kriminální prognóza je spíše nepříznivá.

TYPY ODSOUZENÝCH

- Neurotický – s nízkou mírou kriminální recidivy, má obvykle dobře vytvořený systém vnitřních regulativů chování. Je úzkostlivý, emočně labilní, inibovaný (utlumený).
- Hostilní – tento typ pachatele vykazuje nepřátelské zaměření vůči svému okolí, emoční labilitu, poměrně dobře zformovaný systém vnitřních regulativů chování; dopouští se zejména násilné kriminality, malá ochota k akceptaci trestu.
- Podrobivý – obvykle tento typ pachatele přejímá normy skupiny, bývá snadno manipulovatelný (důvěřivost). Dále se vyznačuje nízkým sklonem k agresivním reakcím.
- Anxiózní (úzkostný) manipulátor – pro tento typ pachatele je velmi obtížná resocializace. Vyznačuje se velkou zdatností v manipulaci a emoční stabilitou.

TYPY ODSOUZENÝCH

- **Prvověznění pachatelé jsou obvykle typově:**

- a) Socializovaní odsouzení,
- b) neurotický,
- c) anxiózní manipulátor.

- **Recidivisté jsou obvykle typově:**

- a) Konformní mormon,
- b) nezdrženlivý, nezvladatelně puzený,
- c) podrobivý.

- **Zbývající dva typy, tj. agresivní psychopati a hostilní, jsou mezi odsouzenými pachateli zastoupeni rovnoměrně.**

ZDROJE:

- KUCHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005. 544 s. (Beckovy mezioborové učebnice). ISBN 80-7179-813-4.
- MUSIL, Jan. a kol. *Kriminalistika*. 2.vyd. Praha: C. H. Beck, 2004.
- ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha : Portál, 2007. 136 s. ISBN 978-80-7367-236-2.
- Osobnost pachatele trestných činů, elearning FSPS MUNI, online, dostupné z: <https://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/osobnost>.

